

Іван Васильович КРИЦАК,
кандидат юридичних наук, доцент
(Харківський національний університет внутрішніх
справ, м. Харків)

Ірина Геннадіївна ЛУЦЕНКО,
кандидат юридичних наук
(Харківський національний університет внутрішніх
справ, м. Харків)

Юлія Юріївна ІНШЕКОВА
(Харківський національний університет внутрішніх
справ, м. Харків)

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Стаття присвячена дослідженню проблем формування та реалізації політики у сфері протидії злочинності, пов'язаної з незаконним обігом наркотичних засобів та мародерства. Особливо важливою є проблема профілактики злочинності в умовах нинішньої російсько-української війни, що потребує нових підходів і тактик. Доведено, що наркозлочинність та мародерство у широкому філософському значенні (як вкрай аморальна,

кримінальна діяльність, спрямована на «збагачення на крові», реалізації корисливих спонук, користуючись трагедією війни) є тими маркерами дегуманізації, що маніфестують глибину морального падіння та вимагають поглибленого дослідження їх детермінант, перегляду пріоритетів стратегічного і тактичного характеру при розгортання антикримінальних практик.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, кримінальна відповідальність, злочинність, протидія злочинності, стратегія, тактика, війна, наркозлочинність, наркоманія, мародерство, кримінологічна політика, кримінально-правова політика.

Постановка проблеми. Розв'язана росією повномасштабна агресивна війна є безпрецедентною для XXI століття атакою на європейську цивілізацію. Здавалося б немає жодного сумніву у тому, що ліберальний суспільний устрій України кидає виклик тиранові єдине лише своєю постколоніальною відцентричністю. Але мало що було б таким хибним як вважати, що збройна агресія то є реакцією метрополії на суверенізацію колишньої колонії. Йдеться про дещо глибше, небезпечніше. Той, хто здатен не лише виїняти з ближніх горизонтів своєї пам'яті трагічні події Бучі та Ірпеня, Гостомеля та Ізюму, Маріуполя та Херсону, а й оцінити масштаб геноцидальних практик росії проти Українського народу, імперську претензійність та силове домінування, той, хто здатен до співпереживання розпачу і болю, однак поруч з цим і піднесення концентрованої й довгої волі, щоденного утвердження гідності Українського народу перед обличчям варварства й деспотії – той змушений буде схилитися перед неспростовністю тієї думки, що війна росії проти України – то є війна тягlosti соціальної ентропії проти багатоманітності життя у рівності й повазі до людської особистості, що уособлює саме європейська цивілізація. А це означає життя і битву українців на цивілізаційному розламі, на межі, на фронті, що змушує як до пошуку й утвердження власної ідентичності, так і пред'явлення через неї новій, повоєнній Європі інакших смислів, «післяпостмодерних» засновків існування¹. В таких умовах оперування стратегічно виваженою політикою у сфері протидії злочинності може мати визначальне значення і для утримання поточної криміногенної обстановки контрольованою, і для зниження криміногенного потенціалу у перехідний період.

Питаннями політики у сфері протидії злочинності займалися О. М. Бандурка, В. С. Батиргарєва, О. М. Литвинов, Р. О. Мовчан, Ю. В. Орлов, Є. О. Письменський та інші. Проте війна вносить свої корективи, у зв'язку з чим класичні підходи підлягають перегляду.

¹ Розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень: кримінально-правові, кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти : наук.-практ. посіб. До 30-річчя Харків. нац. ун-ту внутр. справ / [І. В. Клименко, М. С. Цуцкірідзе, Ю. В. Орлов та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., члена-кор. НАПрН України В. В. Сокурєнка ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – 2-ге вид., допов. та перероб. – Харків: Право, 2024. С. 5.

Мета статті – визначити, надати опис та пояснення основним компонентам політики у сфері протидії злочинності в умовах війни за найбільш соціально чутливими індикаторами.

Виклад основного матеріалу. Внутрішня політика держави завжди є рухливою. Вона перебуває в динаміці, а на її розвиток впливають безліч чинників (зміна політичних еліт або/та лідерів, суперечливість інтересів різних соціальних груп, стан економіки, зовнішня кон'юнктура, прояв відкритої або гібридної агресії з боку інших держав тощо). Політика у сфері протидії злочинності, складником якої є кримінально-правова політика, не становить винятку, адже здатна зазнавати змін під впливом таких потужних факторів, яким є сучасна російсько-українська війна. Кримінально-правова політика здійснюється як у правотворчій, так правозастосовній формах, кожна з яких заслуговує на дослідницьку увагу в умовах дії воєнного стану. Якщо йдеться про правотворчий процес, під час якого уповноважені на це суб'єкти формують кримінально-правову політику, то він характеризується наявністю низки новітніх тенденцій, що насамперед стосуються змін і доповнень КК України як основної форми існування кримінального права. Прикро, але не всі з цих тенденцій здатні поліпшити стан протидії злочинності на тлі російської агресії, що триває. Питання того, якими є головні негативні прояви формування кримінально-правової політики на поточному етапі (за впливом двох років війни високої інтенсивності), є надзвичайно актуальним, адже ціна помилок на поточному етапі правового розвитку може виявитися надзвичайно високою¹.

Наркоманія як загрозовий стан українському суспільству. Одним із важливих напрямків кримінально-правової політики української держави є протидія наркоманії та наркозлочинності. Наркоманія як негативне фонове явище не лише призводить до руйнування здоров'я населення, але й формує стійку хворобливу залежність особи від приймання наркотичних засобів, що забезпечує розвиток наркозлочинності у вигляді розгалуженої системи для продажу наркотичних засобів. Несвоєчасне виявлення наркозалежної особи, пасивна поведінка щодо фактів вживання нею наркотичних засобів призводять до системного циклу скоєння злочинів у вигляді постійної купівлі та вживання наркотиків. Наслідки цього проявляються у подальшій кримінальній поведінці корисливого характеру (крадіжки, грабежі тощо), що спрямована на отримання матеріальних ресурсів для продовження циклу купівлі-вживання наркотиків. Тому вивчення та вдосконалення кримінально-правових аспектів боротьби з наркозлочинністю є важливим питанням у світлі зменшення кількості наркозалежних осіб та протидії поширенню як наркозлочинності, так і іншої злочинності корисливого спрямування².

---

¹ Письменський Є. О. Формування кримінально-правової політики України в умовах воєнного стану: дослідження негативних тенденцій. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична*. 2024. Вип. 1. С. 44.

² Орловський Б. М., Осадча І. А. Кримінальна відповідальність за вживання наркотичних засобів та наркотичне сп'яніння. *Правова держава*. 2024. № 54. С. 124.

Смертність від наркотиків сьогодні є серйозною глобальною проблемою, що особливо впливає на здоров'я населення. За даними ООН та інших міжнародних організацій, щорічно близько 500 000 людей у світі помирають внаслідок наркотичної залежності або пов'язаних з нею причин. Смертність від наркотиків у США є однією з найвищих у світі. За даними Центрів з контролю та профілактики захворювань (CDC), у 2021 році в США зареєстровано понад 100 000 смертей від передозування наркотиками, що є рекордним показником. У Європі смертність від наркотиків, зокрема передозування, становить серйозну проблему. За даними Європейського центру моніторингу наркотиків і наркоманії (EMCDDA), щороку в Європейському Союзі реєструється понад 8000 смертей від передозування наркотиками. Найвищі показники спостерігаються у таких країнах, як Велика Британія, Німеччина та Швеція. Основні речовини, що спричиняють смертність – це опіїди (героїн, фентаніл), хоча також поширені випадки передозування синтетичними наркотиками та стимуляторами.

Своєю чергою, П. В. Декайло, В. О. Бабій наголошують, що останнім часом в Україні підвищилися темпи зростання злочинності, зокрема серед неповнолітніх осіб, тобто серед майбутнього цвіту нації – дітей. Це переважно пов'язано з найбільш трагічною датою для нашої країни, початку XXI ст., а саме: 24-м лютого 2022 року. День, коли почалося повномасштабне відкрите вторгнення РФ на суверенні території нашої держави. День, коли почалась війна! Війна завжди була катастрофою соціальної та економічної сфери для тієї країни, на території якої ведуться бойові дії. Великий ризик для життя та здоров'я, важке матеріальне становище, безперешкодний доступ до зброї, численні злочини щодо неповнолітніх осіб військовослужбовцями країни агресора – Росії, а також втрата контролю над значними територіями органами державної влади та правоохоронних органів. Такі фактори сприяють зростанню злочинності серед цивільного населення. Підтвердження цьому є ті численні випадки, вчинення громадянами так званого «мародерства» в перші місяці війни. Саме тому розпочалися кардинальні зміни кримінального-процесуального законодавства до нових умов, що склалися в нашій державі, з основною метою – забезпечення та захисту прав людини, а особливо дитини¹.

Стосовно України, то слід акцентувати на проблемі наркоманії серед дітей і, як результат майбутнього – дорослих, що становить серйозну загрозу для суспільства та держави, адже така поведінка і залежність безпосередньо впливає на формування молодого психіки, соціальної поведінки та призводить до злочинних дій. Тут важливо звертати увагу на вплив інформаційного простору, віртуальних світів та загального соціального середовища, що може сприяти ізоляції дитини та підвищенню ризику розвитку залежностей. Суїцидальні настрої та агресивність серед молоді можуть бути наслідком як психологічної вразливості, так і браку

---

¹ Декайло П. В., Бабій В. О. Процесуальні особливості кримінального провадження щодо неповнолітніх. *Актуальні проблеми правознавства*. 2023. Вип. 2. С. 168.

підтримки з боку сім'ї. В умовах війни, коли багато дітей залишаються з одним із батьків або взагалі без них через загибель у нинішній російсько-українській війні, ризики наркоманії та інших деструктивних явищ суттєво зростають. Відсутність емоційної підтримки, психологічної стабільності та контрольованого середовища може сприяти тому, що діти шукають розраду у небезпечних субстанціях або діяльності, що призводить до злочинів. Зважаючи на ці виклики, кримінологічна політика держави має бути переорієнтована на глибинне вивчення детермінант наркоманії серед молоді й, як результат дорослих. Це охоплювати не лише боротьбу з постачанням та вживанням наркотиків, але й комплексну кримінологічну програму профілактики затверджену на регіональному та загальнодержавному рівні, що включає соціально-психологічну підтримку молоді, а також просвіту щодо шкідливих наслідків залежності через мас-медіа, тік-ток, ютуб, різні менеджери тощо. У цьому аспекті державна політика повинна включати: - профілактику наркоманії через систематичну роботу з дітьми та підлітками, інформування про ризики вживання наркотиків; - підтримку сімей, де особлива увага приділяється/надається сім'ям, що переживають складні життєві обставини, особливо під час воєнних дій; - психологічну допомогу через активізацію програм психологічної підтримки для дітей, які залишилися без одного або обох батьків, а також для тих, хто переживає наслідки війни. Ці заходи дозволять зменшити вплив наркоманії та кількість злочинів, скоєних молоддю. Ефективна кримінологічна політика сприятиме стабілізації ситуації, запобіганню злочинів та підвищенню рівня захищеності молодого покоління.

Актуалізація проблеми мародерства в умовах нинішньої російсько-української війни. Тема мародерства сьогодні є болючою, адже українці зіштовхнулися з проблемою збереження свого майна під час військових дій. Україна потерпає від російської збройної агресії, страждає й цивільне населення, причому не лише від окупантів чи військових, а й від своїх власних земляків. Ці особи вчиняють крадіжки майна на місцях зруйнованих будинків, підприємств і організацій; з приміщень, таких як квартири, дачі, гуртожитки, магазини, склади, готелі під час повітряної тривоги, в ситуаціях, коли люди залишають місце свого проживання, рятуючись від обстрілів і бомбардувань, однак зазначені випадки помилково вважаються мародерством. Встановлено, що в Україні ця група злочинів пов'язана із надзвичайно високим рівнем латентності (причини: збільшення випадків мародерства, які не реєструються належним чином, однак стають відомі через відеозаписи у відкритих джерелах інформації, відео з дронів або супутникові знімки; недостатньо висока кваліфікація слідчих у роботі з таким видом злочину; складність фіксації на окупованих територіях, на полі бою). В окремих закордонних країнах даний вид злочину набуває нових проявів, таких як кібермародерство, привласнення культурних цінностей, розкрадання природних ресурсів. Це підтверджується різноманітним спектром публікацій, присвячених

тлумаченню мародерства¹.

Мародерство під час війни є серйозною проблемою, що набирає загрозливих масштабів. Воно не лише завдає матеріальних збитків, але й створює атмосферу страху і беззаконня, особливо на територіях, де ведуться активні бойові дії. Однією з головних проблем, з наших позицій, є залучення дітей до таких злочинів, що є наслідком руйнівного впливу війни на моральні та соціальні норми суспільства. З кримінологічних позицій, профілактика є ключовим аспектом боротьби з мародерством. Це включає запобігання причин і умов, що сприяють таким злочинам. Важливим інструментом у цьому сенсі/процесі є технології відеоспостереження, використання дронів та супутникових знімків, що дозволяють виявляти та фіксувати випадки мародерства на полях бою або у зонах воєнного конфлікту. Проте, ці заходи наразі є недостатніми, і їх слід посилювати для більш ефективного контролю за ситуацією. Особливу увагу слід приділяти залученню правоохоронних органів до боротьби з цими злочинами. Поліцейські служби повинні залучатися до контролю за територіями, звідки виведені війська, задля безпеки цивільного населення і запобігання злочинам. Тривожним є те, що діти стають учасниками не лише мародерства, але й інших тяжких злочинів, таких як підпали військової техніки або залізничних шляхів. Збільшення випадків сексуальних злочинів за участю неповнолітніх, зокрема зґвалтувань та вбивств, також викликає глибоку стурбованість. Це свідчить про моральну деградацію в умовах війни та загальну жорстокість суспільства, особливо в регіонах, де ведуться бойові дії. Важливо не лише посилювати роботу правоохоронних органів, але й розвивати превентивні заходи, включаючи соціальну роботу з дітьми та їх сім'ями, психологічну допомогу і програми реабілітації для тих, хто постраждав від війни або став її свідком.

Є. О. Мурзо надає рекомендації, що зумовлені необхідністю правильної кваліфікації положення ст. 432 КК України та покращенню розслідування вказаного злочину задля усунення виявлених практикою недоліків правозастосування. Так, аналіз визначеного предметом дослідження питання дозволив автору дійти таких висновків: - у положеннях міжнародного гуманітарного права мародерство є воєнним злочином, у той час, як за українським законодавством – військовим, про що свідчить проаналізоване законодавство, судова практика, міжнародні договори та інструкції Міжнародного кримінального суду «Елементи злочинів»; - обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні в Україні мають як спільні, так і відмінні риси з обставинами, які підлягають доказуванню в законодавстві інших країн, однак зберігають своє окреме кримінально-правове значення, що вимагає ретельного підходу до всіх фактичних даних аби кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини. Так, ситуаційний

---

¹ Мурзо Є. О. Порівняльний аналіз розслідування мародерства у кримінальному законодавстві України та закордонних держав. *Правова держава*. 2024. № 53. С. 159.

підхід при формуванні переліку обставин розширює традиційний підхід і виступає важливим керівним принципом для слідчого при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із мародерством. З урахуванням кримінально-правової та криміналістичної специфіки злочину, запропоновано виділяти такі обставини, що підлягають доказуванню під час розслідування мародерства, а саме: - подію кримінального правопорушення; - обставини, пов'язані з об'єктом, суб'єктом та - інші обставини. Автор наголошує, що не треба обмежуватися у вчиненні мародерства полем бою, вважається доречним не виключати можливість заволодіння майном і цивільним населенням. Отже, необхідно визначати ознаки мародерства, в нормі про відповідальність за його вчинення – на полі бою чи в зоні воєнного конфлікту, а також майно військового та цивільної особи, яким заволоділа стороння особа¹.

Одним із напрямків протидії мародерству є запровадження кримінологічної профілактики, що включає: - аналітичний підхід до запобігання злочинам через вивчення мотивів та умов, що сприяють скоєнню мародерства. Сюди входить дослідження поведінки осіб в умовах стресу, дезорганізації, правової невизначеності тощо. Також слід згадати попередження через інформаційно-просвітницькі кампанії, а саме навчання військових, поліцейських та цивільних громадян особливостей захисту майна та правопорядку. Інноваційні технології за сучасних умов можуть стати ключовим елементом у боротьбі з мародерством: - використання дронів для патрулювання та контролю за безпековим середовищем, за великими територіями, зокрема на полі бою та у зонах евакуації є неабияк важливим. Дрони можуть допомогти фіксувати правопорушення, збирати докази та забезпечувати безпеку на усій території України, особливо що стосується незаконного вилову риби, вирубування лісів тощо. Автоматизовані системи відеоспостереження та інші технології для моніторингу ситуації є гарантіями безпеки нинішнього реального часу, що допоможуть швидко реагувати та присікати спроби мародерства. Також слід згадати про необхідність використання сучасних інформаційних систем зі штучним інтелектом, що здатні прогнозувати ризики мародерства та допомагати в плануванні заходів профілактики. Окремо слід наголосити на необхідності захисту прав людини у воєнний час. Забезпечення безпеки та прав цивільного населення має бути на першому місці. Інноваційні методи боротьби з мародерством мають бути узгоджені також з нормами міжнародного права. Загалом, боротьба з мародерством в умовах війни вимагає комплексного підходу, включаючи вдосконалення законодавства, впровадження кримінологічних профілактичних заходів та застосування новітніх технологій. Це дозволить знизити рівень злочинності та зміцнити правопорядок, навіть у складних умовах збройного конфлікту.

Посилення відповідальності за мародерство та вчинення посягань на

---

¹ Мурзо Є. О. Порівняльний аналіз розслідування мародерства у кримінальному законодавстві України та закордонних держав. *Правова держава*. 2024. № 53. С. 164–165.

власність в умовах воєнного або надзвичайного стану (у результаті виникли підстави для застосування посиленої відповідальності не лише для тих, хто безпосередньо використовує воєнну або бойову обстановку для посягання на власність, але й тих, хто їх здійснює поза впливом цих факторів під час формальної дії воєнного стану)¹. Ю. Пономаренко в контексті зазначених змін ставить резонне питання, чи не «перегнув палицю» законодавець, так істотно посиливши кримінальну відповідальність за злочини проти власності? Попри побоювання неоднозначного сприйняття такого кроку з боку суспільства (!), науковець пропонує замислитися над можливим зниженням карантності, принаймні, крадіжки, привласнення, розтрата (а, можливо, і грабежу) до такого рівня, щоб вони з категорії тяжких злочинів перейшли до категорії нетяжких злочинів². Отже, саме з метою «підіграти» суспільним настроям законодавець ухвалив просте рішення посилити відповідальність за окремі злочини проти власності, що на сьогодні очікувано зумовлює питання перегляду такого рішення, зокрема з огляду на поточну практику несправедливого застосування кримінального законодавства. Практика показує, що далеко на завжди умови воєнного стану реально впливають на вчинення кримінальних правопорушень проти власності. Здебільшого відповідний зв'язок має формальний характер, що уможливорює неадекватне (диспропорційне) кримінально-правове реагування³. До того ж виникає несправедлива ситуація щодо осіб, які під час воєнного стану або/та користуючись його обставинами, вчиняють інші подібні кримінальні правопорушення. Ю. В. Орлов з цього приводу зазначає про непослідовність законодавця, адже ознака «воєнного стану» не визнана такою, що кваліфікує цілу низку інших корисливих кримінальних правопорушень: у сфері господарської діяльності, проти довілля тощо⁴.

Ю. В. Орлов називає недоліком кримінально-правової політики України стратегічного характеру, що має комплексний зміст, повну відсутність уваги (на рівні dokonаного правотворчого продукту) до проблем удосконалення протидії злочинам агресії, у термінології Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Зокрема, конче необхідною є потреба в ратифікації Україною Римського статуту МКС та Кампальських додатків до нього⁵. Ю. Пономаренко з цього приводу слушно зауважує, що на основні

---

¹ Письменський Є. О. Формування кримінально-правової політики України в умовах воєнного стану: дослідження негативних тенденцій. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична*. 2024. Вип. 1. С. 45

² Пономаренко Ю. А. Основні виклики, що постали перед кримінальним правом України з початком широкомасштабної фази війни, та відповіді законодавця на них. *Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні* : матеріали Міжнар. наук. конф. (м. Харків, 5 трав. 2022 р.) Харків : Право, 2022. С. 28.

³ Акімов М. О. Посилення кримінальної відповідальності як прояв політичного популізму (на прикладі законопроекту реєстр. № 9519 від 24 липня 2023 року). *Українська воєнна та повоєнна кримінальна юстиція* : матеріали ІХ (XXII) Львівського форуму кримінальної юстиції (м. Львів, 26–27 жовтня 2023 року). Львів : ЛьвДУВС, 2023. С. 3–6.

⁴ Орлов Ю. В. Злочинність і протидія їй в умовах війни: кримінально-правовий та кримінологічний виміри : монографія. Харків : Право, 2023. С. 37.

⁵ Орлов Ю. В. Злочинність і протидія їй в умовах війни: кримінально-правовий та кримінологічний виміри : монографія. Харків : Право, 2023. С. 13–30.

виклики воєнного стану кримінальне законодавство України не отримало належних відповідей¹. Загалом можна стверджувати (на рівні гіпотези), що негативні тенденції у формуванні кримінально-правової політики помітно привалюють над позитивними)². До проявів таких обставин, зокрема, належать інертність законодавця, нездатність виявляти та швидко виправляти зроблені помилки, відірваність парламентського корпусу від експертного середовища, які функціонують без належної взаємодії, збереження схильності використовувати кримінальний закон для розв'язання окремих соціальних проблем та посилення покарання як ключовий спосіб вирішення інших³.

Необхідність вироблення концептів стратегічного аналізу за нинішніх умов. Слушною є думка К. О. Сандул, про те, що успіх виявлення та розкриття будь-якого злочину багато в чому залежить не тільки від оперативного працівника, але й від роботи кримінального аналітика⁴ І. А. Федчака вдало відзначає, що стратегічний кримінальний аналіз – це «ідентифікація та оцінювання кримінальних загроз особі, суспільству, державі, метою яких є визначення пріоритетів вразливості правоохоронної системи або середовища та формування управлінських рішень на довгостроковий період щодо запобігання вчиненню кримінальних правопорушень і протидії злочинності (виявлення тенденцій, закономірностей, прогнозування розвитку встановлених загроз за великий період часу тощо)»⁵ Адже, як стверджує науковець, «стратегічна аналітика займається довгостроковими проблемами та завданнями, такими як виявлення головних кримінальних особистостей або злочинних синдикатів прогнозів зростання злочинної діяльності й установа пріоритетів у правоохоронній діяльності»⁶. Сьогодні надзвичайно важливе та доцільне використання можливостей стратегічного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану, а саме: успішне застосування можливостей стратегічного аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій, особливо в умовах воєнного стану відкриває більші можливості правоохоронцям, щодо використання необхідної інформації та наявних ресурсів для довгострокової перспективи у боротьбі зі злочинністю; стратегічний кримінальний аналіз має прямий та безпосередній зв'язок із

¹ Пономаренко Ю. А. Основні виклики, що постали перед кримінальним правом України з початком широкомасштабної фази війни, та відповіді законодавця на них. Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні : матеріали Міжнар. наук. конф. (м. Харків, 5 трав. 2022 р.) Харків : Право, 2022. С. 34.

² Письменський С. О. Формування кримінально-правової політики України в умовах воєнного стану: дослідження негативних тенденцій. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична. 2024. Вип. 1. С. 48.

³ Там само. С. 48.

⁴ Сандул К. О. Форми оперативного кримінального аналізу. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2018. № 15. С. 161.

⁵ Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ. 2021. С. 201.

⁶ Там само. С. 202

процесом планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій, як в умовах воєнного стану, так і в період післявоєнної відбудови, адже він є основою для стратегічного планування в правоохоронній сфері та надає підтримку співробітникам правоохоронних органів для вдосконалення методів боротьби зі злочинними проявами; стратегічний кримінальний аналіз є основою для прийняття рішень у сфері правоохоронної діяльності, які можуть мати наслідки у довгостроковій перспективі як на національному, так і на міжнародному рівні¹.

Стратегічна аналітика в кримінології є важливим інструментом для ефективної профілактики та боротьби зі злочинністю, особливо у сучасних умовах глобалізації. Злочинність не завершується на кордонах держав, а набуває транскордонного, загальносвітового характеру. Це вимагає не лише загального розуміння глобальних процесів, але й конкретних тактичних кроків на рівні окремих країн. Однією з ключових стратегій є застосування кримінологічної оперативної наукової розвідки. Це процес, під час якого кримінолог-науковець здійснює щоденний моніторинг сучасних тенденцій зла/злочинності у максимально абстрагованих/ізолюваних умовах на основі наукометричних даних та повсякденного соціального досвіду спостереження та спілкування, відчуття багатьох дихотомій на духовному рівні. Такий підхід дозволяє своєчасно реагувати на нові виклики й розробляти практичні рекомендації для правоохоронних органів і інших професіоналів у галузі кримінального права, багатьох дослідників та практиків у найрізноманітніших галузях. Концепт «кримінолога-оперативника-наукометриста» передбачає максимально швидкий перегляд наукових даних і їхню актуалізацію з майбутнім застосуванням в конкретних умовах. Завдяки такій методиці можна здійснювати глибокий аналіз зла/злочинності на мікро- та макрорівнях. Сучасні технології, такі як мобільні телефони, дозволяють науковцям працювати швидко й ефективно, збираючи та обробляючи великі обсяги інформації з допомогою точечних/точкових методик за принципом роботи ювеліра чи годинникового майстра. Оперативний науковий огляд і концентрація на ключових матеріалах допомагають не лише розуміти глобальні тенденції, але й пропонувати практичні рішення для боротьби зі злочинністю в реальному часі. Це дозволяє науковцям виходити на новий рівень ефективності праці, публікуючи великі обсяги своїх досліджень у збірниках, книгах/монографіях та ЗМІ, де відповідна інформація виводиться у п'єдестал публічності за принципом «велике бачиться на відстані». Отож, сучасна кримінологія дедалі більше орієнтується на комплексний/інтегративний підхід до аналізу та опрацювання інформації, що допомагає швидко реагувати на нові виклики й розробляти ефективні стратегії й тактики протидії злочинності. Справді, у час нинішньої російсько-української війни людський ресурс українців наскільки

---

¹ Олійничук Р. П., Метельський І. Д. Деякі особливості використання стратегічного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми правознавства*. 2024. Вип. 1. С. 248.

мобілізувався, що ми навчилися працювати продуктивно та ефективно, а головне оперативно/швидко, адже ніколи не знаєш чи доживеш до завтрашнього ранку, і треба ще так багато устигнути сьогодні.

Стратегічне планування через вироблення прерогатив правоохоронної діяльності крізь призму кримінального аналізу. На думку І. В. Кріцака, правоохоронна функція держави – це забезпечений системою необхідних ресурсів комплексний напрямок діяльності держави, який об'єднує низку заходів (в тому числі примусових), оснований на принципах справедливості та ефективності, спрямованих на безконфліктну реалізацію прав, свобод і законних інтересів людини й громадянина, забезпечення соціальної злагоди, недопущення індивідуальних, колективних та масових порушень законності й правопорядку¹. Термін «правоохоронна діяльність» часто згадується в сучасній юридичній літературі. Однак сьогодні єдиного підходу до визначення цього поняття та його ознак у правовій науці немає, що спричиняє численні дискусії з цього приводу. Така ситуація ускладнюється відсутністю законодавчо визначеного поняття «правоохоронна діяльність». Правоохоронна діяльність – це одна із форм реалізації функцій держави, що має владний характер і виявляється у захисті інтересів держави, безпеки суспільства, а також гарантування публічної безпеки й громадського порядку, прав та свобод фізичних і юридичних осіб через застосування примусових заходів спеціально уповноваженими державою органами та службовими особами у чітко визначених законодавством процедурних формах і процесуальному порядку. Управління правоохоронною діяльністю можна визначити як систематичну діяльність суб'єкта управління у сфері правоохоронної діяльності, наділеного спеціальними владними повноваженнями для прийняття управлінських рішень щодо об'єкта управління, яка направлена на створення та забезпечення сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі з метою ефективної й результативної боротьби з різними негативними соціальними виявами. Так, стосовно ролі та значення кримінального аналізу в управлінні правоохоронною діяльністю слід зауважити що: - кримінальний аналіз відіграє надзвичайну важливу роль в управлінні правоохоронною діяльністю, адже, завдяки вмілому використанню тих матеріалів, що були отримані в результаті роботи кримінальних аналітиків, керівники можуть вдало спланувати подальші дії щодо використання сил та засобів для забезпечення публічної безпеки та громадського порядку; – вагоме значення має також кримінальний аналіз під час ухвалення управлінських рішень щодо успішного проведення негласних слідчих (розшукових) дій у процесі здійснення досудового розслідування. Оскільки лише завдяки швидкому та оперативному обміну необхідною інформацією між підрозділами правоохоронних органів можливе своєчасне та обґрунтоване прийняття управлінського рішення для

---

¹ Кріцак І. В. Правоохоронна функція держави та її вплив на формування функції надання послуг населенню органами внутрішніх справ України. *Форум права*. 2009. № 3. С. 369.

вдалого й ефективного здійснення спеціального заходу з метою запобігання, виявлення та розслідування кримінальних правопорушень¹.

Правоохоронна діяльність не може існувати без ґрунтового аналізу, прогнозування і розробки ефективних тактичних та стратегічних дій. У цьому контексті роль кримінолога та кримінального аналітика стає особливо важливою. Саме вони займаються глибоким аналізом причин, умов та факторів злочинності, що допомагає формулювати рекомендації щодо боротьби з нею. Кримінальний аналіз дозволяє правоохоронним органам не лише реагувати на вже скоєні злочини, але й передбачати можливі загрози, планувати дії для їх попередження. Успішна діяльність кримінолога може допомогти керівникам правоохоронних органів, таких як шефи поліції, приймати зважені управлінські рішення, орієнтовані на викорінення злочинності та підвищення безпеки у суспільстві. Кримінологічна робота вимагає не лише глибоких знань та аналітичних навичок, але й ефективної організації робочого процесу. Важливим є вміння працювати з великим обсягом інформації, зберігати концентрацію на ключових питаннях і приймати виважені рішення. Це вимагає постійної уваги до організації часу і ресурсів, адже неправильний розподіл робочого навантаження може призводити до вигорання і зниження продуктивності, як свідчить фраза «я мало відпочиваю, тому що не можу організувати свою роботу належним чином». Правильне поєднання теоретичних знань і практичного аналізу інформації дозволяє досягти високої ефективності в управлінні правоохоронними процесами і прийнятті стратегічних рішень, спрямованих на зниження рівня злочинності.

Висновки. Політика у сфері протидії злочинності в умовах війни потребує врахування найбільш гострих викликів вітального характеру для суспільства у гостро кризовий період його існування. Як видається, наркозлочинність та мародерство у широкому філософському значенні (як вкрай аморальна, кримінальна діяльність, спрямована на «збагачення на крові», реалізації корисливих спонук, користуючись трагедією війни) є тими маркерами дегуманізації, що маніфестують глибину морального падіння та вимагають поглибленого дослідження їх детермінант, перегляду пріоритетів стратегічного і тактичного характеру при розгортання антикримінальних практик.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімов М. О. Посилення кримінальної відповідальності як прояв політичного популізму (на прикладі законопроекту реєстр. № 9519 від 24 липня 2023 року). Українська воєнна та повоєнна кримінальна юстиція : матеріали ІХ (XXII) Львівського форуму кримінальної юстиції (м. Львів, 26–27 жовтня 2023 року). Львів : ЛьвДУВС, 2023. С. 3–6.

---

¹ Олійничук Р. П. Роль та значення кримінального аналізу в управлінні правоохоронною діяльністю. *Актуальні проблеми правознавства*. 2023. Вип. 4. С. 106.

2. Декайло П. В., Бабій В. О. Процесуальні особливості кримінального провадження щодо неповнолітніх. *Актуальні проблеми правознавства*. 2023. Вип. 2. С. 167–174.
3. Кріцак І. В. Правоохоронна функція держави та її вплив на формування функції надання послуг населенню органами внутрішніх справ України. *Форум права*. 2009. № 3. С. 365–372.
4. Мурзо Є. О. Порівняльний аналіз розслідування мародерства у кримінальному законодавстві України та закордонних держав. *Правова держава*. 2024. № 53. С. 158–169.
5. Олійничук Р. П. Роль та значення кримінального аналізу в управлінні правоохоронною діяльністю. *Актуальні проблеми правознавства*. 2023. Вип. 4. С. 104–108.
6. Олійничук Р. П., Метельський І. Д.. Деякі особливості використання стратегічного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми правознавства*. 2024. Вип. 1. С. 245–249.
7. Орлов Ю. В. Злочинність і протидія їй в умовах війни: кримінально-правовий та кримінологічний виміри : монографія. Харків : Право, 2023. 252 с.
8. Орловський Б. М., Осадча І. А. Кримінальна відповідальність за вживання наркотичних засобів та наркотичне сп'яніння. *Правова держава*. 2024. № 54. С. 123–131.
9. Письменський Є. О. Формування кримінально-правової політики України в умовах воєнного стану: дослідження негативних тенденцій. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична*. 2024. Вип. 1. С. 43–52.
10. Пономаренко Ю. А. Основні виклики, що постали перед кримінальним правом України з початком широкомасштабної фази війни, та відповіді законодавця на них. Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні : матеріали Міжнар. наук. конф. (м. Харків, 5 трав. 2022 р.) Харків : Право, 2022. С. 18–34.
11. Сандул К. О. Форми оперативного кримінального аналізу. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2018. № 15. С. 160–166.
12. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ. 2021. 288 с.

Стаття надійшла до редакції 05.09.2024

Ivan V. KRITSAK,

PhD in Law, Associate Professor

(*Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine*)

Iryna H. LUTSENKO,

PhD in Law

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

Yuliya Yu. INSHEKOVA

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

CERTAIN ASPECTS OF POLICY IMPLEMENTATION IN THE SPHERE OF COMBATING CRIME IN THE CONDITIONS OF WAR

The article is devoted to the study of the problems of policy formation and implementation in the field of combating crime related to illegal drug trafficking and looting. Especially important is the problem of crime prevention in the conditions of the current Russian-Ukrainian war, which requires new approaches and tactics. It has been proven that drug crime and looting in a broad philosophical sense (as an extremely immoral, criminal activity aimed at "enrichment on blood", the realization of selfish motives, taking advantage of the tragedy of war) are those markers of dehumanization that manifest the depth of moral decline and require an in-depth study of their determinants, review of strategic and tactical priorities when deploying anti-criminal practices.

Key words: *criminal offense, criminal responsibility, crime, countering crime, strategy, tactics, war, drug crime, drug addiction, looting, criminological policy, criminal law policy.*